

Haász János

Puttony a hátán

Tatám jön be a földről.

Így mondanám, ha még otthon lagnánk.

Abban az otthonban, ami nekem egy percig sem volt otthonom, mégis úgy gondolok rá.

Tatám jön le a hegyről.

Így mondom, mióta itt lakunk. Ahol mindig is éltem.

Errefelé sokan furcsállják azt, hogy „tatám”. Én meg azt, hogy „jön le a hegyről”.

Egy munkahelyi balesetben egyik lábát elvesztett nagy-nagybácsim, szóval valami távoli, két vagy három generációval korábbi rokonom, akit csak fekete-fehér fotókról, a balesete minden nagyobb családi eseményen előadott történetéből és a temetői fejfájáról ismertem, tíz éven át gyűjtötte annak idején a levéltárban a családfához az adatokat. Innen tudom, hogy miután az ükszüleim dédszülei elindultak valahonnan Baden-Württemberg és Hessen határáról, hogy szekereken, majd a Dunán, majd ismét szekérháton eljussanak az új hazába, a török megszállás után tényleg pusztá pusztára, apai ágon az egész familiám az Alföldön élt úgy nagyjából kétszázötven évig.

Egész addig, amíg apámat, aki akkor még nem volt az apám, a nyolcvanas években be nem sorozták, és valahogyan a határórséghez nem került. Aztán ahogy akkoriban az szokás volt, azonnal áthelyezték az otthonától legtávolabb eső laktanyába, a vasfüggöny mellé. Az ottaniakat meg leküldték az Alföldre, vagy fel Pestre.

Volt ebben logika, a tájidegen gyerekek vagy nem is tudták, hogy milyen aranyélet van a határ túloldalán, mármint legalábbis a legvidámabban is elég szomorú és szürke barakkhoz képest, vagy ha tudták is, azt már egészen biztosan nem tudták, hogyan lehet a hegyek között, patakmederben, hóolvadás után kivájt hasadékokban átjutni oda. Egyszer egy békési kiskatonára úgy érezte, kitalálta az okosat, és nekivágott, ment hegyeken át, átjatzva magát nem kis szerencsével a védelmi rendszeren, a vasfüggönyön. Csak azt nem vette észre, hogy kétszer is – egyszer átjutott, de amikor azt

hitte, újabb, már az osztrákok által állított akadályokba ütközött, valójában visszajött. Sikerült egyetlen éjszaka alatt Kőszegig gyalogolnia innen, a Vas-hegytől a legenda szerint. A kocsmában, ahová „végre szabad vagyok” felkiáltással tért be, a pultos önkéntes rendőr volt. Apa azt mesélte, hogy mire a kiskatonát visszavitték a laktanyájukba, már a körlettársai is nehezen ismertek rá. Másnap hajnalban vitték el, négy magyar meg két szovjet katona. Soha többé nem látták. Beszélni se volt szabad róla.

Apámnak eszébe se jutott ilyet csinálni. Addig sem, utána pláne nem. Pedig itt, a Vas-hegyen tényleg, szó szerint karnyújtásnyira volt a szabadság: a hegynek ezen az oldalán két magyar falu, a túlsó lábánál két osztrák. A határ valahol a hegygerincen húzódott.

A fák, bokrok, de főleg a szőlőtőkék messze elterpeszkedő gyökerei között biztosan sok határsértő akadt.

Az emberek között egy se. Mivel ilyen karnyújtásnyira volt Ausztria, itt a szokottnál is szigorúbb volt a határőrizet. Még a hegyen lévő szőlőbe se mehettél fel csak úgy: mindennap le kellett adnod az igazolványodat a tanácsházán, és legkésőbb naplemente előtt egy órával fel kellett vened. Aki addigra nem jött le a hegyről, azért fegyveresek mentek. És az, ha lehozták, soha többé nem is ment vissza. A legtöbbjüket a faluban se látták többé.

Tatám jön le a hegyről, a vállán puttony. Nagy terhet cipel.

Apám nem szökött át Ausztriába, hanem, ahogy néha mondogatta, amikor kinn ült a teraszon, ő duplán feláldozta itt a szabadságát. Anyám volt telefonközpontos a falusi postahivatalban. Meg a családjának itt volt szőlője a Vas-hegyen. Mint minden családnak. Megismerkedtek, egymásba szerettek. Anyám megmondta, hogy ő innen sehová. Pláne nem az Alföldre, „még messze attól, ami” – és ilyenkor a karja a hegy felé, annak túloldalán lévő falvak felé mutatott.

Tatámnak is volt szőlője, de csak az udvaruk végén. Mesélte, hogy a dédszüleimnek még majdnem tíz hold földjük volt, amin jó kis homoki borokat termeltek. Mondjuk ezen, hogy *hold föld*, akármennyi is, gyerekkoromban nem lehetett nem nevetni. Tatám azt mondja, olyan gyöngyöző volt a kacagásom, hogy aki azt hallotta, annak szintén nem lehetett nem nevetni. Így aztán mindig nevetgélünk, miközben elmondta, hogy vették el a dédszüleim földjét, hogyan kiáltották ki őket kulákoknak, hogyan lettek szinte szó szerint földönfutók. Annyira nevtünk, hogy tatámnak a könnye is kicsordult.

Jön le a hegyről, mintha a kertből jönne be. A vállán puttony, nagy terhet cipel.

Errefelé senki nem szólítja a nagypapáját tatának. De én úgy szoktam meg, amikor a nyarakat otthon töltöttük, az Alföldön. Így aztán amikor mami halála után tatám eladta a tanyát és a földet, hogy ideköltözzön, ő megmaradt tatámnak. Csak az változott, hogy nem a földről jön be, hanem a hegyről jön le. Mert csak úgy volt hajlandó ideköltözni, hogy szőlő, az itt is lesz. Persze, hogy lett. Ha valami, szőlő, az volt itt.

Még ovis voltam, amikor otthon tatáméknál egy szüreten először állhattam be a kádba, ahol a szőlőket taposták. Azt mondta, csak arra figyeljek, el ne essek, nehogy engem is beletaposanak a szőlőbe. Láttam a szemén, hogy csak viccel, de azért pár taposólépés után inkább nyújtottam a kezeimet, hogy vegyen ki. De azért abban az évben úgy ittam a mustot, hogy sokkal finomabbnak ízlett.

Tatám jön le a hegyről, a puttony a hátán. Az ablakból nézem. Nagy terhet cipel.

Akkortól ősszel minden szüreten ott voltam én is. Egyik hétvégén náluk, a többen itt, a hegyen. Tapostam a szőlőt, aztán, amikor nagyobb lettem, én is kaptam metszőollót, és vágtam a fürtöket. De a végén tapostam is, azt semmiképp nem hagytam volna ki. És én voltam az első számú mustkóstoló.

Itt, a hegyen ez mind nincs. Most már nincs. Itt minden gépesítve van. Mióta az osztrákokkal ismét közös a hegy, és a szőlőgyökerek, meg a fák ágai már nem határsértők, minden modernebb lett. Szőlőkombájnok járnak még a hegyoldalon is, nincs már taposás se, a gazdák helyébe mezőgazdasági vállalkozók léptek, akik azt mondják, a gépek mindent jobban és gyorsabban csinálnak. Prések, kombájnok, kütyük mindenfelé.

Még el nem romlanak.

Az ablakból nézem tatámat, ahogy jön le a hegyről. Cipeli a terhét.

Az idei szüret az első, amit kihagyok.

Tavaly elromlott egy szőlőkombáj. Pont az, ami mögött keresztben szaladtam tatámhoz, aki megszédült, inni kért. A kombáj meglódult visszafelé, pont akkor, amikor mögötte szaladtam át. Érdekes, hogy csak a vizesflakon recsegésének a hangjára emlékszem. Vagyis azt gondoltam, hogy az a vizesflakon. Talán a lábam volt. Talán a gerincem. Sosem tudom meg.

Azt mondják, a fájdalomtól szinte azonnal elájulhattam.

Az ágyból nézem Tatámat. Az ablakhoz tolták az ágyamat. Egy éve már, hogy innen nézem a világot.

Az orvosok szerint mindig van remény. Hogy ha nem is minden végtágom. Hogy ha nem is most vagy egy-két éven belül. De hogy az EEG-jelek jók, az agyműködésem rendben, a belső szerveim működnek. Hogy élek, csak az én belső kis világomban.

Hogy ne is itt beszéljenek, inkább majd kinn, a konyhában, mert ki tudja, hátha mindent hallok.

Mindent hallok. Mindent értek. Mindent érzek.

Tatám bejön. Mindig bejön, mindig megpuszítja a homlokomat. „Az orvosok szerint lehet, hogy ezt nem is érzed, Kacorkám”, mindig ezt mondja. Meg azt is, hogy „de én tudom, hogy érzed”.

Most nem ad puszit. Most leteszi a puttonyt, leül mellém. A puttonyból egy flakont vesz el.

A számhoz emeli. A nagya mellé folyik, de egy-két korty lemegy.

Az első pohár must. Az még mindig az enyém.

BÖRÖCZ NÁNDOR NEÁNDER: A vadkutyáról álmodó bölény és a démonok

